

В.П. МАРТИНЕНКО,
д.е.н., професор, Національний університет харчових технологій,
В.Ю. БАРАНЮК,
магістрант, Національний університет харчових технологій

Адаптація зарубіжного досвіду щодо справляння податку на прибуток в Україні

У статті проаналізовано досвід зарубіжних країн щодо використання механізму оподаткування прибутку підприємств у податковому регулюванні. Визначено завдання та заходи удосконалення процесу справляння податку на прибуток в Україні на основі адаптації зарубіжного досвіду до умов розвитку вітчизняної економіки.

Ключові слова: механізм оподаткування, податок на прибуток підприємств, податкове регулювання, реформування податкових систем.

В.П. МАРТЫНЕНКО,
д.э.н., профессор, Национальный университет пищевых технологий,
В.Ю. БАРАНЮК,
магистрант, Национальный университет пищевых технологий

Адаптация зарубежного опыта по взиманию налога на прибыль в Украине

В статье проанализирован опыт зарубежных стран по использованию механизма налогообложения прибыли предприятий в налоговом регулировании. Определены задачи и мероприятия по совершенствованию процесса взимания налога на прибыль в Украине на основе адаптации зарубежного опыта к условиям развития отечественной экономики.

Ключевые слова: механизм налогообложения, налог на прибыль предприятий, налоговое регулирование, реформирование налоговых систем.

V.P. MARTYNYENKO,
Doctor of Economics, Professor, National University of Food Technologies
V.Y. BARANYUK,
Master, National University of Food Technologies

The adaptation of international experience in collecting income tax in Ukraine

The article analyzes the experience of foreign countries in the sphere of using the mechanism of corporate tax in the tax regulation. Also there were detected the objectives and measures which can help improve the process of collecting the income tax in Ukraine based on the adaptation of international experience to the terms of development of the domestic economy.

Keywords: mechanism of taxation, income tax, tax regulation, reforming the tax system.

Постановка проблеми. Оподаткування прибутку підприємств є суттєвим важелем впливу на економічне зростання та інноваційну діяльність. У більшості країн даний податок виступає ефективним фіскальним інструментом для розвитку та стимулювання економіки. В Україні створено податкову систему, яка за своїм складом та структурою подібна до податкових систем розвинутих європейських країн. Однак на відміну від країн ЄС існуюча система формування державних доходів має переважно фіскальний характер. Саме тому система оподаткування в Україні відстає у своєму розвитку та дієвості від багатьох розвинутих країн. Зважаючи на сучасний стан економіки та загальнодержавний курс на інтеграцію зі світовим економічним співтовариством, існує необхідність удосконалення оподаткування прибутку підприємств з метою забезпечення як наповненості бюджету, так і розвитку інвестиційної привабливості країни та активізації бізнесу.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вивченню питань, що стосуються формування ефективної системи оподаткування підприємств, а також пошуку шляхів її вдосконалення, присвячені численні дослідження вітчизняних науковців, зокрема Ю. Жванецької, І. Канцур, Т. Островерхук, О. Рудь та інших. Однак, результати впливу кризових явищ на національну економіку спонукають до більш детального вивчення можливостей ефективного використання в

Україні інструментів податкового регулювання, які застосовуються в зарубіжних країнах.

Метою статті є з'ясування та узагальнення зарубіжного досвіду використання механізму оподаткування прибутку в системі податкового регулювання та його адаптація до умов господарювання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Одним із основних механізмів впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання та регулювання соціально-економічних процесів є система оподаткування. В практиці оподаткування розвинутих країн, податкові важелі закладені переважно в механізм оподаткування прибутку корпорацій, що стимулює як їх основну діяльність, так і інвестиційну та реалізуються за допомогою різноманітних пільг, зокрема, через політику зниження ставки цього податку.

Аналізуючи зарубіжний досвід у сфері оподаткування, можна зазначити, що в останні десятиліття у більшості розвинутих країн світу чітко простежується тенденція до зниження базової ставки податку на прибуток (рис. 1) [6].

Україна також намагалася не відставати від світових фіскальних тенденцій, поступово зменшуючи ставки податку на прибуток за роки незалежності. Так, якщо з 2004 по 2010 рік ставка становила – ще 25%, а з прийняттям Податкового кодексу: з 1 квітня 2011 року – 23%, з 1 січня 2012 року

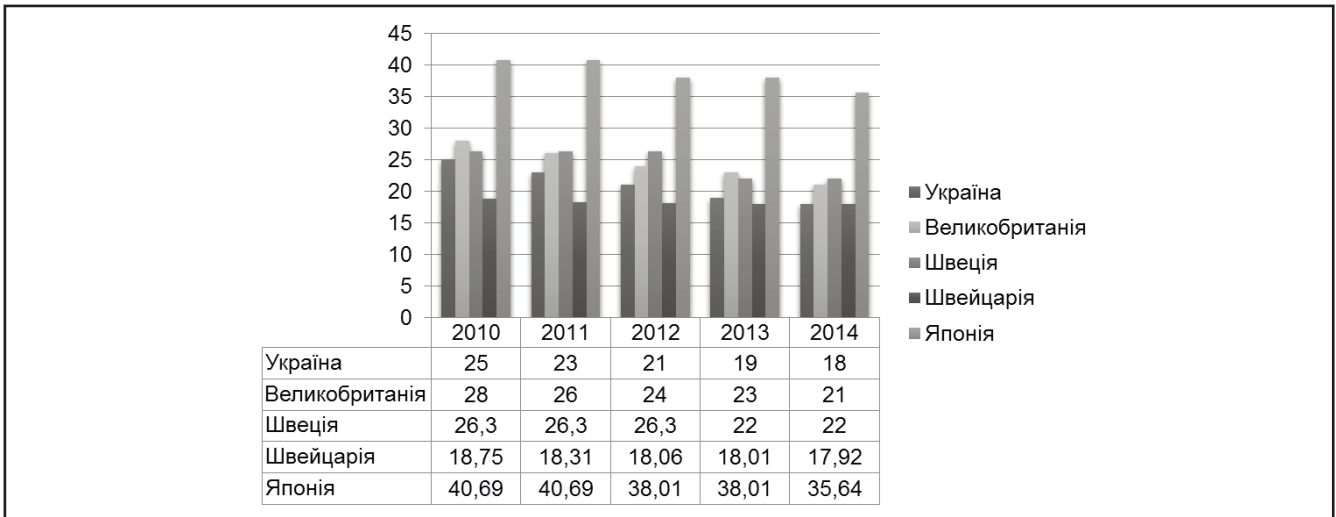

Рисунок 1. Динаміка ставок податку на прибуток підприємств в Україні та світі, 2010–2014 роки

– 21%, з 1 січня 2013 року – 19%, з січня 2014 року – мало б бути 16%, але, враховуючи складну економічну ситуацію в Україні, подальше зниження ставки призупинено, і тепер вона становить 18% та є однією з найнижчих у світі [3, с. 78].

Основним мотивом для зниження ставок податку на прибуток є залучення інвестицій.

Так, одні з останніх досліджень з питань податкової політики та її удосконалення були проведені незалежною науково-дослідною організацією Вашингтона (США) – Tax Foundation свідчать, що зниження ставки корпоративного податку буде мати великий вплив на ВВП, але мінімальний вплив на федеральні доходи у довгостроковій перспективі. Великий поштовх до збільшення розміру ВВП від зниження корпоративного податку відбувається через зниження вартості капіталу.

Ставка податку на прибуток, по суті, є податком на корпоративні інвестиції, адже висока ставка корпоративного податку перешкоджає інвестиціям, у той час як низький рівень корпоративного податку стимулює їх. Крім того, конкурентна природа корпоративних податків спонукає країни до впровадження податкових змін оскільки інвестиційні ресурси переміщуються в країни, що має більш досконалу податкову систему. Збільшення інвестицій у зв'язку зі зниженням корпоративної податкової ставки призведе до збільшення заробітної плати, числа робочих місць, і зростання економіки в цілому [8].

Даною організацією було проаналізовано, яким чином зміна ставки корпоративного податку впливає на економіку країн (за базову ставку було взято 35%).

Результати дослідження наведені на рис. 2. Результати аналізу були досить вражаючими. На думку експертів, якщо б даний податок було відмінено, це могло б спричинити зростання економіки на 6,1% у довгостроковій перспективі. Це приведе до збільшення числа робочих місць і підвищення заробітної плати. При зниженні податкової ставки у країні будуть мати місце певні втрати надходжень до державного бюджету, однак у кінцевому підсумку ці втрати окупляться за рахунок комбінації збільшення темпів економічного зростання і розподілу неоподатковуваних грошей на осіб, що сплачують податки. А збільшення ставки корпоративного податку до 40% або 45% негативно відобразилося б як на доходах бюджету, так і на економіці країни в цілому.

Отже, дане дослідження дає можливість впевнитись, що світова тенденція до зниження ставки оподаткування є виправданою.

Варто відмітити, що не лише прагнення залучити інвесторів сприяє змінам механізму оподаткування. Так, не-

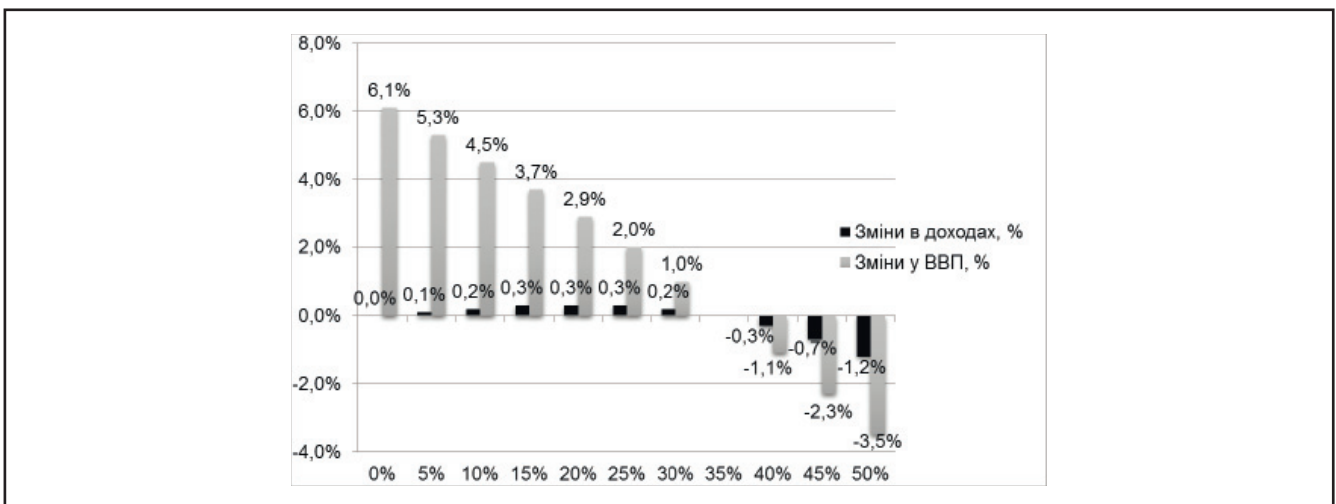

Рисунок 2. Відсоткові зміни в державних доходах та ВВП у відповідності до змін ставки корпоративного податку

обхідність подолання наслідків світової фінансової кризи 2008–2009 років та відновлення економічного зростання спонукали уряди більшості країн поряд із заходами грошово-кредитної політики активно використовувати інструменти податкового регулювання.

Таким чином, кожна країна виробила комплекс заходів для подолання наслідків впливу світової фінансової кризи, що знайшло відображення в механізмі податку на прибуток юридичних осіб.

Прикладами проведення вдалих податкових реформ, на нашу думку, є Австрія та Бельгія.

В Австрії з метою подолання наслідків світової фінансової кризи було введено в дію закон щодо реформування податкової системи (Steuerreformgesetz 2009), головною метою якого було зменшення податкового навантаження. Одним із заходів цього закону було збільшення з 2010 року податкових знижок для підприємств з 10 до 13%. Також було впроваджено прискорену амортизацію в розмірі 30% на рік, що дозволило цій країні отримати інвестиції за 2009–2010 роки на суму 700 млн. євро. Внаслідок цих заходів частка податку на прибуток корпорацій у ВВП зменшилась лише на 0,1%.

У Бельгії в 2010 році запроваджено податкові стимули для використання автомобілів з низьким рівнем викидів у підприємницькій діяльності та розширено податкову базу за рахунок зменшення можливостей врахування витрат на паливо у витратах підприємств з 100 до 75%. У 2010 році ці заходи призвели до збільшення частки податку у ВВП на 0,5% [7, с. 52].

Таким чином, вправно керуючи механізмом оподаткування прибутку підприємств, держава може вирішувати завдання різного характеру: підвищувати інвестиційну привабливість країни, стимулювати інноваційний розвиток та зростання економіки в цілому.

Розглядаючи питання ефективності системи оподаткування, неможливо не згадати про податкові пільги, які за певних умов є дієвим інструментом підтримки національної конкурентоспроможності. Основним недоліком чинного пільгового оподаткування в Україні є те, що більшість податкових пільг надаються на невизначений термін, з необґрунтованим і нецільовим змістом, що призводить до постійних втрат бюджетних надходжень і гальмування економічного зростання.

Досвід розвинених країн переконує, що пільги найчастіше надаються на умовах податкового кредиту і супроводжуються суворим моніторингом.

Наприклад, в Австралії компанії, що отримують пільги, перебувають під наглядом урядового спостережного комітету, який кожні три роки оприлюднює офіційну оцінку результативності програми [4, с.44].

Отже, можна впевнено стверджувати, що система оподаткування в Україні потребує значного вдосконалення, має базуватися на обґрунтованій адаптації передового зарубіжного досвіду до умов, що склалися в країні, а не зводиться до формального копіювання моделі оподаткування інших країн. Рівень розвитку нашої економіки значно нижчий від розвинених країн, проте, спираючись на їхній досвід, можна використати певні світові здобутки при модернізації вітчизняної системи оподаткування.

У сучасний період система оподаткування результатів діяльності суб'єктів господарсько-комерційної діяльності в Україні характеризується чималою кількістю недоліків. Так,

за результатами щорічного рейтингу Doing Business–2014 щодо зрозумілості та простоти системи оподаткування Україна займає 164 місце. З огляду на це для розрахунку, оформлення та сплати існуючих податків платникам необхідно витратити 390 годин на рік, що є досить серйозним викликом. Наприклад, величина даного показника для країн Східної Європи та Центральної Азії становить 246 годин на рік, що є майже вдвічі менше [1, с. 12].

Найбільш суттєві затрати пов'язані із визначенням бази оподаткування, чималою кількістю податків і зборів, а також існуючими неузгодженостями в понятійному апараті та процесуальними прогалинами.

На сьогодні існують два зовні протилежні підходи до реформування податкової і, ширше, фінансової системи, що повинні дозволити «вивести» з тіні більшу частину економіки, максимально стимулювати її зростання і, навіть, реструктуризацію.

Перший підхід можна назвати фіскальним. Він базується на уявленні про відсутність в Україні зайвого податкового тиску, а також на світовому досвіді, який свідчить, що далеко не завжди максимальна лібералізація податкової бази веде до поживлення бізнесу і легалізації тіньової економіки. У той же час у разі значного зниження податків надходження коштів до бюджету знизяться до такої позначки, що фінансування навіть основних його статей стане неможливим. Тому, на думку прихильників фіскального підходу, необхідно, залишаючи існуючий рівень оподаткування, істотно покращити контроль за сплатою податків, удосконалити законодавство з метою унеможливити використання різноманітних схем ухилення від сплати податків, скасувати існуючі податкові пільги і тим самим розширити базу оподаткування. У такий спосіб під загрозою виплати штрафних санкцій і небезпеки притягнення до кримінальної відповідальності примусити вивести підприємців свій бізнес з «тіні» [2, с. 40].

Що ж стосується фахівців, які дотримуються ліберальних поглядів щодо концепції оподаткування, то вони, навпаки, вважають більш дієвим засобом детінізації економіки максимальне зниження податкового тиску. На їхню думку, радикальне зменшення податкового тиску не тільки приведе шляхом стимулювання підприємницької активності та запровадження реальних ринкових механізмів до збільшення надходжень до бюджету, а й зробить потужний поштовх для легалізації більшої частини тіньової економіки [5, с. 70].

Висновки

Узагальнюючи зарубіжний досвід у системі податкового регулювання та оцінивши наявні підходи до реформування вітчизняної податкової системи, на нашу думку, основний акцент при вдосконаленні системи оподаткування в Україні варто було б зробити не лише на номінальне зменшення податкового навантаження, а й на реалізацію ряду інших завдань, що лежать в її основі. До таких завдань слід віднести: підвищення інвестиційної привабливості країни шляхом гармонізації податкового та бухгалтерського обліку з податку на прибуток підприємств, покращення рівня податкової культури платників, зниження рівня ухилення від сплати податків. Подолання проблеми тіньової економіки може різко підняти рівень коштів у бюджеті, тим самим Україна зможе подолати економічну кризу, в якій вона зараз перебуває. Інтенсивна політика щодо детінізації економіки

ки може вивести Україну на новий рівень економічних відносин і прискорити темпи євроінтеграції України.

Що ж стосовно конкретних дій, враховуючи складну економічну ситуацію, в якій перебуває наша країна, вважаємо за доцільне використання заходів, розроблених та спрямованих розвиненими країнами на подолання наслідків кризи та відновлення економічного зростання. Ці заходи знайшли своє відображення в механізмі оподаткування прибутку підприємств. Найбільш актуальними серед них, на нашу думку, є:

- зменшення ставки податку;
- стимулювання інвестицій та інновацій шляхом надання пільг та податкових кредитів для забезпечення модернізації підприємств, спрямованої першою чергою на економію енергетичних ресурсів, а також покращення екології;
- стимулювання ефективної зайнятості населення шляхом застосування нижчої ставки податку на прибуток за умови підтримання наявної чисельності або збільшення кількості працівників підприємства, підвищення розміру заробітних плат.

Також для забезпечення ефективності механізму оподаткування прибутку необхідно запровадити систему моніторингу за наданням пільг. Перш за все вони не повинні бути особистими (надаватися окремим платникам), а мати цільовий характер. До того ж необхідно використовувати «активні» методи податкового стимулювання: держава надає пільги підприємствам тільки після здійснення ними інвестиційної діяльності. Немає факту інвестицій – немає і податкових пільг. Якщо ж підприємство отриманий прибуток спрямовує не на інвестиційні цілі, з нього доведеться сплачувати податок у повному обсязі.

Отже, тільки реалізація всіх представлених заходів у комплексі дозволить удосконалити механізм оподаткування прибутку підприємств і стати не лише стимулом активізації їх розвитку, а й економічного зростання та зміцнення країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Аврамкіна І.О., Курасов В.Г. Перспективи використання Україною міжнародного досвіду у частині розбудови ефективної системи оподаткування / І.О. Аврамкіна, В.Г. Курасов // Реформування податкової системи України в контексті глобалізаційних викликів: зб. матер. наук.–практ. інтернет–конференції. – 2014. – С. 11–13.
2. Безрутченко С.М. Вплив податкового регулювання на детінізацію економіки України / С.М. Безрутченко // Тіньовий сектор у країнах з перехідною економікою: соціально–економічні наслідки його функціонування: Матеріали круглого столу. – 2014. – С. 38–41.
3. Жванецька Ю.В., Островерчук Т.О. Податок на прибуток підприємств: світовий досвід та Україна / Ю.В. Жванецька, Т.О. Островерчук // Реформування податкової системи України в контексті глобалізаційних викликів: зб. матер. наук.–практ. інтернет–конференції. – 2014. – С. 76–78.
4. Канцур І.Г. Функціонування податкового механізму в країнах соціально орієнтованої економіки та можливості його використання в Україні / І.Г. Канцур // Формування ринкових відносин в Україні. – №4 (131). – 2012. – С. 43–46.
5. Коломієць Р.О., Чугай О.М. Вплив тіньової економіки на податкові процеси суб'єктів господарювання / Р.О. Коломієць, О.М. Чугай // Тіньовий сектор у країнах з перехідною економікою: соціально–економічні наслідки його функціонування: Матеріали круглого столу. – 2014. – С. 68–70.
6. Офіційний сайт KPMG. – Режим доступу: <http://www.kpmg.com/>
7. Рудь О.В. Світовий досвід використання податку на прибуток у системі податкового регулювання / О.В. Рудь // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – №3. – 2011. – С. 52–57.
8. Andrew Lundeen A cut in the Corporate Tax rate would provide a significant boost to the economy. – [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://taxfoundation.org>

Г.М. ФИЛЮК,
д.е.н., професор, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,
М.О. КУЗНЕЦОВА,
економіст, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Компаративний аналіз розвитку вітчизняного та зарубіжного ринків логістичних послуг

Розглянуто ключові тенденції розвитку зарубіжних та вітчизняного ринків логістичних послуг. Проаналізовано сучасний стан та рівень конкурентоспроможності українського ринку логістичних послуг у контексті глобальної інтеграції. Окреслено відмінні особливості діяльності компанії в секторах 3–PL, 4–PL, 5–PL–провайдерів. Запропоновано шляхи удосконалення діяльності вітчизняних логістичних операторів та компаній з метою більш повної реалізації транзитного потенціалу України та підвищення її конкурентоспроможності на світовій арені.

Ключові слова: аутсорсинг, логістика, логістичний оператор, логістичні послуги, ринок логістичних послуг, 3–PL–провайдери, 4–PL–провайдери, 5–PL–провайдери.

Г.М. ФИЛЮК,
д.э.н., профессор, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко,
М.А. КУЗНЕЦОВА,
экономист, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко

Компаративный анализ развития отечественного и зарубежного рынков логистических услуг

Рассмотрены ключевые тенденции развития зарубежных и отечественного рынков логистических услуг. Проанализированы современная ситуация и уровень конкурентоспособности украинского рынка логистических услуг в контексте глобальной интеграции. Определены отличительные особенности деятельности компании в секторах 3–PL, 4–PL, 5–PL–провайдеров. Предложены пути совершенствования деятельности отечественных логистических опера-